

Första marskgräset i Sverige

Gräsruggen på Rörö liknade inget som Lars Ferm sett tidigare. I själva verket var det ett gräs som ingen tidigare sett vildväxande i Sverige!

LARS FERM

På morgonen den 24 juli 2007 står jag på västsidan av Rörö och blickar ut över det nästan spegelblanka havet. I söder syns Vinga, i norr Marstrand och Pater Noster. Att komma till Rörö har länge varit en dröm.

Jag hoppas kunna ta några bilder på strandväxter, men det är lite höstligt och överblommat omkring mig. Ostronörten *Mertensia maritima* blommar, men ser inte så fräsch ut längre. Jag måste tydligen lämna klapperstensfältet, som täcker en stor del av öns västsida. Så jag fortsätter mot Rörös norra del. Där blir det först fikapaus med fågelskådning längst ut på Västra Tåudden.

Efter pausen hittar jag strandväxter i god kondition: havsnarv *Spergularia media*, saltnarv *S. salina*, saltarv *Honckenya peploides*, saltört *Suaeda maritima*, sodaört *Salsola kali* och blankstarr *Carex otrubae*. De flesta blommar. Jag har

ingen avancerad kamera, men närbilderna blir ofta hyfsade. Närbildsfotograferingen är lite pillrig och tar viss tid.

Medan jag fotograferar får jag syn på en kraftig gräsrugge vid en liten vik en bit ifrån mig. Bladverket påminner om jättegröe *Glyceria maxima*, men det är något skumt med blomställningarna. Ett så kraftigt gräs borde vara lätt att känna igen, men jag kan inte komma på vad det är. Om jag är offer för en illusion, vill jag suga på den lite. Därför gör jag mig ingen brådska med fotograferingen. Sneglar mot gräset då och då. Känslan av att det verkligen är något spännande växer sig allt starkare.

Ändå får jag få en rejäl överraskning när jag till slut går dit. De märkliga styva axen liknar inget jag sett förut. Jag öppnar inte ens den medhavda floran – det skulle vara meningslöst. En tanke är att jag funnit en invandrare från Nordamerika. Jag dokumenterar fyndet med kameran och hoppas att det räcker för en artbestämning hemma. Det har börjat regna över fastlandet och det är risk för att regnet kommer hit. Jag lämnar stranden och når färjeläget efter ett par timmar. Dagens trevligaste fågel,

Ruggen med engelskt marskgräs på Rörö täckte en yta av ungefär sju kvadratmeter.

Arten är ett allvarligt naturvårdsproblem på många håll runt om i världen. Dess starka och effektiva vegetativa spridningsförmåga gör att den tränger ut den ursprungliga växtligheten. Foto: Evastina Blomgren.

The patch of *Spartina anglica* on Rörö covered c. 7 m². The species is considered a serious pest in many other parts of the world.

Engelskt marskgräs har stora och iögonfallande ståndare och märkesflikar. Foto: Evastina Blomgren. *Spartina anglica* has large feathery stigmas and long anthers.

en kentsk tärna, visar upp sig nära färjan när vi passerar ön Hyppeln.

Hemma i Uppsala något dygn senare kan jag konstatera att jag funnit ett marskgräs av släktet *Spartina*. Det finns två rimliga arter att välja på, och en skiljande karaktär är ståndarknapparnas storlek. Jag har några närbilder intill en millimeterskala, och kan tydligt avläsa längden. Den ligger exakt på skiljepunkten, 7 mm. Längre kommer jag inte med artbestämningen.

Eftersom ingenting tyder på att något marskgräs tidigare är funnet i Sverige så borde de som arbetar med nya bohusfloran antingen känna till fyndet, eller vara intresserade av det. Därför kontaktar jag Evastina Blomgren vilket leder till att hon i sällskap med Erik Ljungstrand några veckor senare reser ut till Rörö. Efter att ha mätt pollenkornen kan Erik göra en säker artbestämning. Det är engelskt marskgräs *Spartina anglica*.

Historia och ekologi

Släktet *Spartina* omfattar omkring 14 arter. En av dem, *S. maritima* ($2n=60$, alltså med 60 kromosomer i de vanliga kroppscellerna), hör hemma på västra Europas kuster upp till Nederländerna. I början av 1800-talet hittades ett annat marskgräs, *S. alterniflora* ($2n=62$), vid Southampton på engelska sydkusten. Det är en art från östra Nordamerika som antagligen hade kommit dit med fartygens barlast. I området fanns också ett mindre bestånd av *S. maritima*.

En steril hybrid mellan de båda arterna påträffades 1870, och fick senare namnet *S. ×townsendii* ($2n=62$). År 1892 fann man också fertila hybrider, och senare förstod man att de hade uppstått ur *S. ×townsendii* genom kromosomtalsfördubbling. Numera räknas den fertila formen som en egen art, och den döptes så småningom till *S. anglica* ($2n=120-124$). Hybriderna, och särskilt *S. anglica*, är livskraftiga och binder slam mycket effektivt. Därför har de planterats ut på många håll, även utanför Europa. Det kraftigare engelska markgräset tränger ofta undan föräldrarten *S. maritima*.

Marskgräshybrider infördes till den danska delen av Vadehavet i sydvästra Jylland omkring 1930. De spred sig långsamt i början, men sen lär ökad spridning med frö bidragit till att marskgräset numera täcker mycket stora arealer. En pågående klimatförändring kan också ha lett till snabbare spridning under de senaste årtiondena. Idag finns marskgräset även på ett tiotal mer begränsade områden runt resten av Danmark. Åren omkring 1950 sattes 70 000 plantor ut i Randers Fjord och Mariager Fjord på jylländska östkusten. År 1986 dök marskgräset spontant upp på Læsø, som nu är den nordligaste förekomsten i Danmark. Læsø ligger på ungefär 7 mils avstånd från Rörö, ungefär halvvägs till Randers/Mariager. Längre söderut hittar man marskgräset närmast Sverige på nordvästra Själland.

Det engelska marskgräset växer i tidvattenszonen. Å ena sidan tål det att stå under vatten längre tid än konkurrerande växter, men å andra sidan är det känsligt för vågrörelser. Därför växer marskgräset bäst i skyddade lägen, där det brukar bilda en bård utanför den övriga vegetationen. Arten uppges också vara känslig för is, och på Jyllands östkust har mycket marskgräs dött under isvintrar.

Marskgräset vill alltså ha skydd mot vågor och is, och detta karakteriserar mycket väl lokalen på Rörö. Vågorna når knappt in i den avsnörda vik där marskgräset växer, och lokalen ligger långt ut mot havet, som ju värmer på vintern. I viken har marskgräset hittat en yta med mjukt material mellan klipporna, och brett ut sig över ungefär sju kvadratmeter. Det innebär att marskgräset måste ha funnits på Rörö i ett antal år, men enligt Erik Ljungstrand förekom det inte på lokalen när han inventerade där för Bohusläns flora under mitten av 1990-talet.

En hel del växtmaterial från de danska förekomsterna bör under senare decennier förts in mot svenska kusten med de vanliga friska eller hårda sydvästliga vindarna. Både Læsø och de stora bestånden i Randers/Mariager ligger i den riktningen. Att marskgräset trots detta endast lyckats etablera sig på den mycket speciella lokalen på Rörö kan nog delvis tillskrivas klimatet. Om en ökande växthuseffekt på sikt kan ändra på detta återstår att se.

- Ett stort tack till Evastina Blomgren för foton och karta, till Erik Ljungstrand för nedanstående artiklar som ligger till grund för faktainhållet, samt till Peter Vestergaard i Köpenhamn för upplysningar om artens aktuella status på Læsø.

Litteratur

- Hansen, A. 1993. Floristiske meddelelser. – Urt 17: 125–127.
- Nehring, S. & Adersen, H. 2006. NOBANIS – Invasive alien species fact sheet – *Spartina anglica*. – Internet: <www.nobanis.org/files/factsheets/Spartina_anglica.pdf>.
- Pedersen, A. 1970. Et nyt vadegræs, *Spartina anglica* Hubbard, påvist i Danmark. – Flora og Fauna 76: 66–68.

Det är ungefär 7 mil fågelvägen mellan lokalerna på Læsø och den nypptäckta växtplatsen för engelskt marskgräs på Rörö.

A distance of c. 70 km separates the new *Spartina anglica* locality on Rörö from its sites on Læsø.

ABSTRACT

Ferm, L. 2007. Första marskgräset i Sverige. [*Spartina anglica* found in Sweden.] – Svensk Bot. Tidskr. 101: 306–308. Uppsala. ISSN 0039-646X.

The first find of *Spartina anglica* in Sweden is reported. A patch covering c. 7 m² was found 24 July 2007 on the small island of Rörö, NE of Göteborg on the Swedish west coast. The closest known locality is on Læsø in Denmark, c. 70 km away.

Lars Ferm arbetar på IT-institutionen vid Uppsala universitet, och sysslar med dataprogram som simulerar kemiska processer i levande celler. På ledig tid blir det mycket naturvandringar och fiske.

Adress: Gnejsvägen 12 B, 752 42 Uppsala
E-post: lars.ferm@hotmail.com